
Semantiske endringer i spansk fagspråk og terminologi¹

Juan A. Martínez

Norges Handelshøyskole

Det er ikke uvanlig at det gjennom tidene skjer endringer i ordenes form og betydning. I denne artikkelen skal vi se nærmere på hvordan ord og uttrykks betydning kan endres som følge av økonomiske eller sosiale forandringer ellers i samfunnet. Dette gjøres ved å se nærmere på de spanske faguttrykkene *pago contado*, *cheque* og *desorden público* og plassere dem i deres språksosiologiske rammer.

Semantiske endringer generelt

Mange har påpekt at semantiske endringer oppstår som resultat av en rekke faktorer. Vi kan blant mange nevne interferens mellom språk, tilfeller der motepregede ord og uttrykk bestemmes av en sosial gruppe eller klasse, eller endringer i ordets betydning som følge av nye formidlingsbehov.

De nevnte endringer fremstår med ulike særegenheter alt etter hvilket språk vi viser til. Slike særegenheter har vært gjenstand for analyse i flere tiår innenfor studiet av naturlige språk, like mye innen standard som innen dialekter, og på den måten har man gjort store fremskritt i kunnskapen om dem. Semantiske endringer innen fagspråk, og her siktes det spesielt til den særegne terminologi, har derimot bare vært forskningsobjekt i de siste tiår, og fremstår slik som mer ukjent. Vi kan likevel slå fast at til tross for at det er mange faktorer som virker inn (logiske og psykologiske), så synes det som om semantiske endringer oppstår uten noen synlig regelmessighet.

Tross alt må slike endringer gå gjennom en lang prosess før den nye betydningen slår gjennom eller overlever sammen med den forrige. Men det er ikke alltid den nye betydningen overlever, noe vi skal se nærmere på i studiet av våre tre spanske eksempler. Ordets betydning tilpasses brukergruppens behov, og dette foregår i en meget langsom prosess. I et naturlig språk når prosessen ut til hele brukergruppen, uten å svekke kommunikasjonen, nettopp

---

¹ Jeg takker min kone, Gunn Aarli, for hjelpen med den endelige versjonen på norsk.

fordi endringen av betydningen er karakterisert av en tilpasningsprosess. Den nye betydningen går over i standardspråket når den har rukket å bli majoritetens allemannseie. Når den nye betydningen omsider har slått rot, vil den tidligere betydningen også følges av en lengre prosess før den forsvinner.

Fremmedspråk og fagspråk

Disse faktorene har ikke så stor innvirkning på det å lære et fremmedspråk, fordi innlæringen av dette baserer seg på standardspråket. Det er bare i avanserte stadier, der man fordyper seg i spesielle språklige områder, at det tillates visse overskridelser fra standarden.

Det er en selvfølge at man innen studiet av et fremmedspråks fagterminologi (økonomi, juss osv.) vil være avhengig av å ha meget god kjennskap til standardspråket. Men som de følgende eksempler er med på å illustrere, som ekspert innen fagspråk må man nødvendigvis beherske mye mer enn kun selve standardspråket. For dem som underviser i fremmedspråk på høyere nivå, eller på andre måter arbeider med fremmedspråk og fagterminologi, slik som oversettere, er det spesielt viktig å kjenne til de forhold som er med på å prege et språk (sosiale, kulturelle, økonomiske osv.). For å beherske et fremmedspråk på ekspertplan er det nødvendig å bruke mye tid på å fordype seg i språksosiologien for å få et overblikk over alle de utenomlingvistiske faktorer som hele tiden omgir og preger språket.

Det å ha oversikt over utenomlingvistiske faktorer er spesielt viktig innen fagspråk, da en rekke språkområder er i rivende utvikling. Innen økonomisk språk er det viktig å være oppmerksom på følgende forhold: Det er de økonomiske konjunkturer som i mange tilfeller påvirker ordenes innhold i den grad at betydningen endres. For å illustrere dette skal vi se på et eksempel fra spansk økonomisk terminologi som er verd en nærmere betrakning.

Eksempelet *pago contado*

Tradisjonelt har det spanske uttrykket *pago contado* eller *pago al contado* vært ensbetydende med at betalingen for en vare fant sted i det øyeblikket handelen mellom to firma ble foretatt og varen ble overlevert kjøper. Ønsket om hurtig betaling ble vanligvis belønnet med 2% avslag i pris. I perioden med økonomisk krise i Spania mellom 1989 og 93 overgikk tilbudet i høy grad etterspørselen, og behovet for å selge for enhver pris gjorde det etterhvert mulig å utsette betalingen for bestemte varer en måned, mens man samtidig beholdt avslaget som vanligvis ble innvilget ved kontantoppgjør -eller sagt på en annen

måte: Man beholdt fordeler som man før hadde mistet ved betalingsutsettelse. På denne måten gikk uttrykket *pago al contado* over til å bety betalingsutsettelse på en måned med 2% avslag i pris, som tidligere var karakteristisk for øyeblikkelig oppgjør.

Dette uttrykket ble etterhvert så vanlig innen handelen mellom firma at for å referere til kontantoppgjør ble det nødvendig å ty til et annet uttrykk: *estricto contado*. Det nye uttrykket innebar et større avslag - 3%. Ettersom tiden gikk, bedret de økonomiske forholdene seg og det ble samtidig større balanse mellom tilbud og etterspørsel. Denne nye balansen lettet presset mange firma hadde hatt på å selge for enhver pris, og gjorde at terminologien vendte tilbake til sitt tidligere ståsted. På denne måten ble *el pago contado* pånytt ensbetydende med oppgjør ved vareoverlevering, vanligvis med sitt tilhørende avslag, et avslag som nå forsvant ved en måneds betalingsutsettelse, og som man kan forvente, dette medførte at uttrykket som hadde blitt benyttet i krisetiden, *estricto contado*, opphørte å eksistere i handelsspråket da det ble regnet som overflødig.

Eksempelet *cheque*

La oss nå se nærmere på et annet tilfelle av endring av terminologien, og denne gangen i juridisk språk. Vi skal nå se at når den samfunnsøkonomiske rammen ordet befinner seg i endres, kan hensikten med at ordet ble opprettet forsvinne helt eller delvis. Denne endringen medfører kanskje ikke semantisk endring i grammatikalsk betydning, men det er uten tvil slik at når omstendighetene endrer seg, vil dette påvirke innholdet i praktisk betydning. For å belyse dette kan vi se nærmere på hva som har skjedd med det spanske ordet for sjekk, *cheque*. I løpet av de siste tiår og inntil midt på åttitallet var en banksjekk en vanlig betalingsform, særlig når det var snakk om betydelige beløp. Betalingsformen ble også mye brukt i bedriftssammenheng. Nå hadde det seg slik at den økonomiske krisen i Spania på åttitallet medførte at mange bedrifter fikk betalingsvanskeligheter. Løsningen på problemet ble for mange å betale med en sjekk der forfallsdatoen ble satt noe fram i tid til et tidspunkt da man med sikkerhet kunne betale regningen. I enkelte tilfeller var det ikke uvanlig at betalingen aldri fant sted dersom problemene ble av langvarig karakter.

Det spesielle med dette tilfellet er at til forskjell fra å være en godkjent veksel med garanti bak der man kunne gå rettens vei mot dem som ikke hadde betalt for seg, gikk sjekkene over til å bli -sett fra et juridisk synspunkt- en betalingsform som ikke ga rom for raske tiltak mot debitorene. På denne måten kunne innkrevingsprosessen for det utestående beløp vare nesten i det

uendelige, såfremt det ikke kunne bevises at bedriften var i en betydelig økonomisk knipe. Henvendelsene måtte gå den lange veien om sivilt søksmål, og på denne måten ble tiden kreditorens fiende.

Til tross for at man fant det nødvendig å innskjerpe bestemmelsene rundt det å betale med sjekk, ble løsningen på hele problemstillingen at handelstanden nektet å godta denne betalingsformen i sin helhet. Man har heller ikke senere gjenopptatt den. I denne sammenheng er det bemerkelsesverdig å se at man i enkelte firma eller forretninger fremdeles kan se plakater med påskriften: "Vi godtar dessverre ikke sjekk".

I dag kan kanskje denne forholdsregelen virke noe overdrevet, men da må vi ikke glemme at man i Spania også benytter mye *letra de cambio* som betalingsform. Denne betalingsformen er en veksel som tillater betalingsutsettelse såfremt det foreligger bankgaranti eller en bestemmelse om at det blir en strafferettslig forfølgning av dem som ikke betaler i tide.

Eksempelet *desorden público*

Som et tredje tilfelle går vi til juridisk terminologi. Nå skal vi se at tekniske faguttrykk er tekniske nettopp fordi de markerer en bestemt og spesifikk betydning som har som mål å få frem alle de fine nyansene i språket. Dersom faguttrykkene inneholder for mange betydninger, blir de etterhvert ubrukelige og faller fra hverandre, noe som igjen medfører en ny strukturering av uttrykkene.

Faguttrykket *desorden público* er et uttrykk med lang tradisjon i spansk juridisk språk. Som betydningen tilsier, viser man med dette uttrykket til enhver handling som angriper eiendom, moral osv. Det viser derimot sjelden eller aldri til tilfeller der det er personer som angripes - og i enda mindre grad dersom det er snakk om terrorhandlinger.

Det spanske samfunn har derfor i de to-tre siste år blitt konfrontert med følgende dilemma: Hvordan håndtere terrorhandlinger som ikke har som formål å være en kriminell handling i seg selv (selv om det i noen tilfeller er det), men å skremme befolkningen enten ved å ty til blodige voldshandlinger og ildspåsettelse i det offentlige rom, eller ved å plukke ut enkeltindivider eller bestemte eiendommer som ikke faller i smak med terroristenes ideologi, slik som er tilfelle når det gjelder terroristorganisasjonen ETAs aksjoner.

Det er verdt å merke seg at i den juridiske arena har fagfolkene lenge vært klare over at det var galt å klassifisere disse meget alvorlige og sterkt vandaliserende handlingene som *desorden público*. Befolkningen på sin side skilte klart mellom disse formene for kriminelle handlinger, og det oppsto nye betegnelser: *terrorismo de baja intensidad* eller *violencia terrorista* eller *kale borroka*² etc. Med disse betegnelsene gikk etterhvert befolkningen, sammen med advokater og dommere inn i et forsøk på å etablere et tydelig skille mellom på den ene siden *desorden público* som kunne gi seg til uttrykk gjennom gateuro i form av demonstrasjoner og på den andre siden kaldblodige voldshandlinger rettet mot offentlig eller privat eiendom, og fremfor alt mot sivilbefolkningen.

Nå har det seg imidlertid slik at den nye betegnelsen *terrorismo de baja intensidad* ikke fikk innpass i det spanske lovverket. Der var det fremdeles bare *desorden público* eller *desorden callejero* som ble omtalt. Dette har medført at juridisk sett ble *terrorismo de baja intensidad* straffet på samme måte som *desorden público* til tross for forståelsen av at den ene typen handling var mye mer alvorlig enn den andre. Etter demokratiets frembrudd i Spania stilte loven seg dessuten mer vennligsinnet enn før overfor *desorden público* da det ble lagt vekt på at sosiale krav, særlig fremmet av partisystemets venstrefløy, skulle ha bedre muligheter til å bli satt på den politiske dagsorden.

Den nye spanske straffeloven, utformet under forrige regjeringperiode, omfatter nå det nye begrepet, og plasserer det under *terrorisme* slik at de skilles klart fra vanlig *desorden público*, som på sin side omtales i tråd med den opprinnelige betydning. På denne måten har to forskjellige betydninger kommet til uttrykk gjennom sine respektive termer (faguttrykk).

For å oppsummere kan vi si at etter en gjennomgang av de tre eksemplene ser vi at fagterminologi, som har et overordnet behov for å være presis og spesifikk, i høy grad er påvirkelig av ytre faktorer som kan skape en viss ubalanse eller endre betydningen. Det er derfor svært viktig å ta fagterminologien i nøye ettersyn og studere dens spåksosiologiske rammer for å ivareta det esensielle ved terminologiens karakter: Dens høye grad av presisjon i sin beskrivelse.

² Denne betegnelsen er ikke annet enn den baskiske oversettelsen av uttrykket *desorden público*. Det er verdt å merke seg at det var denne betegnelsen den baskiske nasjonalistbevegelsen selv gjorde bruk av i omtalen av sine terrorhandlingene for å gjøre dem mer uskyldige. Betegnelsen har blitt opptatt i kastiljansk fra baskisk, men i prosessen har den mistet betydningen av ren *desorden público*, og henviser kun til terrorhandlinger mot eiendom eller sivilbefolkningen i tilfeller der målet ikke er å drepe, men heller skremme.